

№ 3. – С. 445–451. – Режим доступу: <http://www.nbuiv.gov.ua/e-journals/FP/2010–3/10/xnpzpj.pdf>.

6. Н. Кузнецова Підготовка юриста: сучасні вимоги та методичні проблеми [Електронний ресурс] / Н. Кузнецова // Правовий тиждень. – №21 (147) – 26 травня 2009. – Режим доступу: <http://www.legalweekly.com.ua/article/?uid=1143>.

7. Семёнов А.Л. Роль информационных технологий в общем среднем образовании / А.Л. Семёнов. – М. : Изд-во МИПКРО, 2000. – 12 с.

8. Софій Н. Сто і один метод активного навчання / Н. Софій, В. Кузьменко // Освіта.ua. – 2006.

ДАНЧЕНКО І.О.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ “РІВНИЙ РІВНОМУ”

Згідно з Конституцією України, Законом України “Про освіту”, Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, головним напрямом державної політики визначено розширення можливостей компетентного вибору людиною життєвого шляху.

Водночас процес формування особистості ускладнюється соціально-економічною, політичною нестабільністю в суспільстві, недоліками виховання. Це зумовлює необхідність здійснення профілактики та корекції поведінки зростаючої особистості. Проблема профілактики та корекції девіантної поведінки дітей і молоді гостро стоїть в усьому світі; вона є найпріоритетнішою в рамках ЮНЕСКО.

Упродовж усього історичного шляху розвитку цивілізації простежується розуміння важливості проблеми подолання негативних відхилень у поведінці людини та значущості моралі і права у становленні особистості. Питання виховання загальнолюдських моральних цінностей відображено у працях видатних педагогів Я. Коменського, А. Макаренка, Й. Песталоцці, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, К. Ушинського, С. Шацького та багатьох інших.

Філософські, соціальні, психолого-педагогічні основи проблеми становлять теоретичні й практичні напрацювання таких вчених, як: С. Анісімов, І. Бех, Л. Виготський, Л. Зюбін, В. Кащенко, І. Кона, Г. Костюк, В. Кудрявцев, О. Лазурський, І. Невський, В. Оржеховської, О. Пилипенко, Л. Прокопенко, В. Татенка, А. Титаренко, Т. Титаренко, І. Козубовська, Т. Федорченко, М. Фіцула, І. Данченко та ін.

Проведений аналіз джерельної бази дає можливість констатувати, що на сьогодні розкрито причини виникнення відхилень, розроблено їх діагностичні методики, окреслено шляхи ефективної профілактики девіантної поведінки неповнолітніх. Проте залишаються недостатньо вивченими форми вияву девіантної поведінки, чинники її детермінації, відсутні науково обґрунтовані рекомендації щодо ефективної профілактики девіантної по-

ведінки в період формування професійних якостей особистості студентів ВНЗ.

Існуюча сьогодні практика профілактичної діяльності ґрунтується переважно на адміністративно-авторитарних підходах до особистості студента як до об'єкта виховання і, насамперед, спрямована більше на подолання негативних явищ, ніж на їх дійсну профілактику. Зміна соціально-економічних умов, розбудова суверенної, незалежної, демократичної, правової держави вимагає побудови нової моделі превентивного виховання, яка повинна ґрунтуватися на гуманістичних засадах розвитку особистості.

Недостатнє вивчення зазначених питань, усвідомлення необхідності їх послідовного вирішення на рівні теорії та методики виховання зумовили вибір наукової проблематики, що стосується *профілактики девіантної поведінки в період формування професійних якостей особистості студентів вищого навчального закладу*.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності організаційно-педагогічних умов профілактики девіантної поведінки в період формування професійних якостей особистості студентів ВНЗ.

Доцільність створення психологічної служби у вищому навчальному закладі сьогодні не викликає сумнівів. Мінливий світ потребує конкурентоспроможних, мобільних, ініціативних, креативних, соціально, психічно, фізично та морально здорових фахівців. За статистичними даними, значна частина випускників або не приступають до роботи за спеціальністю, або звільняються з роботи через рік, не пройшовши адаптацію до професійної діяльності, місця роботи, колективу. Наявні у ВНЗ структури не спроможні формувати психологічну готовність до виконання професійної діяльності. Та й вища освіта сьогодні – це не тільки професійне навчання, а, насамперед, особистісне та професійне становлення студентів. Саме тому створення психологічної служби на рівні вищої школи надає можливості формування та розвитку окреслених якостей.

Конструювання освітнього простору ВНЗ передбачає проектування освітнього простору як цілісної локальної розвивальної системи, котра утворює простір можливостей для всебічного розвитку всіх учасників освітнього процесу. Проектування освітнього простору та окремих його компонентів (складових, елементів) можливе за умови конструктивного використання законів та механізмів людської психіки при вирішенні завдань, котрі постають перед системою сучасної освіти, при вдосконаленні сучасної освітньої парадигми, при впровадженні освітніх інновацій. Тому нагальною є потреба у психологічних службах ВНЗ як компонентах їх освітнього простору, котрі сприятимуть формуванню сучасного мислення, нових життєвих установок молоді; людини, здатної взяти відповідальність за себе й свою долю; навичок та вмінь щодо поведінки на ринку праці, інноваційного стилю життя; становленню професіогенезу сучасного фахівця, саморозвитку та самозростанню молоді як суб'єкта життєдіяльності.

Забезпечити розвиток освітнього простору вищих навчальних закладів України через включення психологічної служби як соціальної інституції, покликаної зберегти та укріпити фізичне, психічне, психологічне та соціальне здоров'я нації, втрата якого серед молоді створює низку серйозних проблем, ставить під загрозу національну безпеку, саме існування держави.

В Україні спостерігається тенденція до збільшення негативних проявів у поведінці дітей та молоді. За ряду несприятливих соціокультурних умов дитяче та молодіжне середовище спрямоване на прилучення до нікотину, алкоголю, різних наркотиків, на ранні сексуальні зв'язки, що різко погіршує стан фізичного і психічного здоров'я. Гостро стоїть проблема репродуктивного здоров'я молоді. Сьогодні українське суспільство проходить через тяжке випробування абсолютною свободою щодо вибору поведінки і способу життя. Багато соціальних, ідеологічних, політичних та економічних чинників, які так чи інакше впливають на кожну молоду людину під час такого вибору, кардинально змінили силу та вектори впливу. Тому саме психологічна служба у виші покликана вирішити проблему ефективної профілактики негативної поведінки серед студентської молоді і зорієнтувати молодь щодо вибору позитивної поведінки і способу життя.

Вивчаючи теоретико-методологічні засади профілактики девіантної поведінки, необхідно звернути увагу на той факт, що девіантна поведінка – це одна з форм поведінки особистості, отже, їй притаманні всі основні якості людської поведінки, вважає О. Змановська [6, с. 6]. Поведінка особистості залежить від мотивації дій та вчинків людини, її інтересів, переконань і психологічних установок, тобто від “готовності діяти певним чином, що приводить до побудови або зміни способу та характеру поведінки, сприйняття і спілкування” [10, с. 353]. Таким чином, девіантна мотивація або девіантні установки породжують девіантну поведінку, яка є виявом зовнішньої активності особистості. Отже, впливати на будь-яку поведінку особистості, змінюючи її, можна тільки завдяки впливу на її внутрішні регулятори, які закріплені “в трьох підструктурах особистості: когнітивній (пізнавальній), емоційно-оцінній, поведінковій” [10, с. 359].

Сучасні заходи впливу на поведінку особистості, що відхиляється від прийнятих у суспільстві норм, мають два провідні напрями: психолого-педагогічна превенція (запобігання, профілактика) та інтервенція (подолання, корекція, реабілітація) [6, с. 160]. У процесі розв'язання проблеми девіантної поведінки на перший план виступає профілактичний аспект.

Теоретико-методологічні засади профілактики викладено в Концепції превентивного виховання дітей та молоді України, затвердженій президентом АПН України 25.02.1998 р. (протокол № 1–7/3-21), згідно з якою, пропонується виділяти первинну, вторинну та третинну профілактику.

Первинна профілактика (соціально-педагогічна профілактика), згідно з Концепцією превентивного виховання дітей та молоді України, спрямована на здійснення освітньо-профілактичних заходів та інших педагогічних моделей впливу на особистість з метою запобігання різним видам не-

безпечної поведінки на ранніх стадіях відхилення. Вона ґрунтується на позитивній педагогічній діяльності, мета якої – своєчасне виявлення та усунення несприятливих інформаційних, педагогічних, психологічних, організаційних та інших факторів, що зумовлюють відхилення у психологічному та соціальному розвитку дітей та молоді, у їхній поведінці, стані здоров'я.

Вторинна профілактика (корекція) – вид психолого-педагогічної та медико-соціальної діяльності, що полягає в наданні допомоги окремим категоріям – “групам ризику” і передбачає психологічний, соціально-терапевтичний вплив на особистість для того, щоб вона сама навчалася, вирішувати проблеми, які провокують деструктивну поведінку.

Третинна профілактика (адаптація, реабілітація та ресоціалізація) полягає в реконструкції соціокультурного оточення для різних категорій молоді, допомозі у спілкуванні, працевлаштуванні, навчанні з метою відновлення соціальних зв'язків або адаптації в соціальній життєдіяльності.

Відповідно до визначення, викладеного у Концепції превентивного виховання дітей та молоді України, та Національної програми виховання дітей та учнівської молоді України, *профілактику девіантної поведінки особистості* розуміємо як процес, спрямований на здійснення освітньо-профілактичних заходів та інших педагогічних моделей впливу на молоду людину з метою запобігання різним видам небезпечної поведінки на ранніх стадіях відхилення від освітньо-виховних та морально-правових норм, а також на формування ціннісного ставлення до: суспільства та держави, людей (оволодіння елементарними вміннями та навичками підтримки, збереження міжособистісної злагоди, запобігання і мирного розв'язання конфліктів; здатність брати до уваги думки товаришів тощо), себе (формування уявлень про здоров'я, здоровий спосіб життя, виховання інтересу до внутрішнього життя, здатності концентрувати на ньому свою увагу, гармонізація процесів адаптації та первинної соціалізації, формування комунікативних навичок, виховання елементарних форм відповідальної поведінки тощо), праці (формування уявлень про важливість праці, ставлення до навчання як до серйозної праці, що потребує значних зусиль, а також формування професійної зрілості) в процесі становлення духовного світу студента.

Отже, профілактична діяльність – це частина соціально-педагогічного процесу, який спрямовано на виявлення девіацій, діагностику причин і умов відхилень у розвитку і поведінці, визначення особливостей формування особистості студентів та їхніх відносин, на розробку загальнопедагогічних і спеціальних заходів для запобігання і подолання негативних тенденцій. Ефективність профілактичної діяльності може бути здійснена за таких умов: спрямованість на викорінювання джерела дискомфорту в студента, як у соціальному, так і в природному середовищі, набуття людиною необхідного досвіду щодо запобігання і вирішення проблем, збереження здоров'я, а також на вільний саморозвиток особистості, який здійснюється на основі моральних цінностей суспільства і збереження індивідуальності [5, с. 54].

Національна освітня система перебуває в процесі пошуку адекватних до вимог сучасного життя орієнтирів і форм організації навчання. Вдалою, на наш погляд, є програма освіти “Рівний рівному”, яка виходить з ідей реформування національної системи освіти на утвердження здорового способу життя, розвиток духовно, психічно, фізично і соціально здорової особистості, розширення взаємодії дорослих з молоддю [9, с. 46].

Основним методом програми є метод “Рівний рівному”, під яким розуміємо надання та поширення достовірної, соціально значущої інформації через довірче спілкування як рівний з рівним у межах організованої (тренінги, акції тощо) та неформальної роботи (спонтанне спілкування з однолітками), яку проводять спеціально підготовлені студенти-інструктори.

Відомими варіантами використання методу “Рівний рівному” для профілактики девіантної поведінки молодшої людини є такі: індивідуальне консультування або інформування молоддю своїх однолітків стосовно проблем, пов’язаних зі здоров’ям; проведення у групах навчальних заходів щодо здорового способу життя з використанням різних інтерактивних методів; проведення акцій серед однолітків; безпосереднє спонтанне спілкування між однолітками, під час якого поширюються певні знання, переконання, цінності, зразки відповідальної безпечної поведінки.

Переваги передачі знань від однолітка до однолітка полягали в тому, що: студенти-однолітки більше часу спілкуються один з одним; глибше розуміють потреби свого оточення; на відміну від дорослих, розуміють субкультурну мову; більше довіряють один одному, краще налаштовані на розуміння й наслідування поведінки.

Запровадження цього методу в роботу психологічної служби дає можливість активної участі молоді в просвітницькому процесі і сприятиме ефективній превентивній діяльності.

Таким чином, основну мету профілактики девіантної поведінки взагалі вбачаємо у вихованні в особистості свідомого, дбайливого, гуманного ставлення до фізичного, психологічного, духовного, соціального здоров’я, якнайповнішій реалізації творчого потенціалу, можливості оптимального вирішення складних питань власної життєтворчості, успішного виконання індивідуальних і суспільних завдань.

Реалізація цих завдань передбачає залучення широкого арсеналу засобів, серед яких в умовах ВНЗ ефективним вважаємо використання можливостей психологічної служби із залученням до її роботи студентів-однолітків у межах реалізації програми “Рівний рівному”.

Успішне вирішення означеного вимагає водночас як визначення педагогічних умов цієї діяльності, так і практичного її забезпечення.

Усвідомлюючи необхідність більш глибокої розробки цього питання, ми визначили такі завдання наукового пошуку: обґрунтування та розробка практичних заходів щодо профілактики девіантної поведінки студентів.

Виходячи з аналізу отриманих результатів проведення психолого-педагогічної діагностики особистості студентів, а також із конкретних ситуацій, експериментальної роботи в межах співпраці співробітників психо-

логічної служби та студентами, які беруть активну участь у роботі служби, ми дійшли висновку, що умовою підвищення ефективності профілактичного процесу є цілеспрямоване використання можливостей тренінгових і терапевтичних технологій, це дає можливість підвищити ефективність профілактики девіантної поведінки студентської молоді вищого навчального технічного закладу.

На кожному з етапів ведеться цілеспрямована діяльність, мета якої полягає у вивченні, аналізі, узагальненні, розробці шляхів застосування тренінгових і терапевтичних технологій у роботі психологічної служби.

У процесі нашої діяльності проаналізовано матеріали наукових досліджень, які стосуються проблеми впровадження технологій у практику роботи вищої школи; опрацьовано базовий навчальний план роботи психологічної служби з урахуванням пропозицій та побажань студентів; розроблено спеціалізований навчально-виховний модуль, який за умови реалізації його в роботі психологічної служби, а саме: в процесі діяльності постійно діючого психологічного семінару, на якому реалізується програма “Рівний рівному”, уможлиблював здійснення профілактики девіантної поведінки особистості студентів, формування спеціальних навичок, необхідних для опанування соціально схвалюваної поведінки; проведено аналіз методик та методичних прийомів Н. Гусевої, Т. Зинкевич-Евстигнєєвої, О. Лютової, Л. Масол, М. Ментса, М. Монтессорі, Дж. Морено, К. Мустакаса, Дж. Нельсона, Н. Погосової, Є. Рогова, О. Ростовського, Н. Самоукиної, Д. Соколова, В. Тушевої, В. Хоміка, О. Хухлаєвої, І. Данченко та багатьох інших та адаптовано їх для потреб профілактики з урахуванням специфіки викладання навчальних предметів та ведення виховної роботи у ВНЗ; здійснено навчання студентів-консультантів, які покликані запроваджувати такі техніки серед однолітків.

Терапевтичні техніки розуміємо як безперервний процес короткочасних впливів, спрямованих на виявлення, зменшення та подолання негативних тенденцій і “прогрavanja” у напрямі соціально прийнятних стандартів та норм [8, с. 104].

За результатами дослідно-експериментальної діяльності, у рамках упровадження терапевтичних технік у профілактичний процес ефективним виявилось використання ігро- і арт-терапії, рольової гімнастики, когнітивних методів тощо.

Ігротерапія – форма інтерактивного навчання і виховання, що забезпечує: досягнення емоційної стійкості і саморегуляції, актуалізацію в символічній ігровій формі негативних тенденцій у поведінці, зменшення та усунення цих тенденцій, а також набуття нової соціально схвалюваної поведінки [8, с. 99]. Специфіка ігрової діяльності в системі превентивного виховання особистості полягає в профілактичній, запобіжній спрямованості гри як засобу усунення, припинення накопичення девіантного потенціалу студентів; прогрavanja певних ситуацій, залучення учасників гри до ситуації вибору є реальним шляхом розвитку особистості, інтеграції людини в соціум, формування гуманістичної моралі і таких якостей, як інтерес, до-

питливість, бажання пізнати себе, упевненість, оптимізм, відповідальність, доброта, людяність тощо. У рамках ігротерапії ми використовували такі прийоми: рольову гімнастику, рольові ігри, дискусійні ігри, а також ігри, у створенні яких беруть участь безпосередньо студенти.

Арт-терапія – метод психолого-педагогічного впливу, в основі якого лежить використання можливостей мистецтва [3, с. 98]. У рамках арт-терапії ми використовували емоційно-символічний метод, техніку абсурдизації, тематичне малювання, написання творів, а також когнітивний метод.

Когнітивні фактори часто є причиною появи емоційних розладів. Застосування когнітивних методів на заняттях у психологічній службі є необхідним, оскільки дає змогу “звільнити” мислення від ірраціональних переконань, “розумового сміття”, які викликають емоційний біль.

Техніки абсурдизації (абсурд – від лат. *absurdus* – нісенітниця, безглуздість [1, с. 8]) – це методика складання малих літературних форм (лимериків, частівок, коломийок); каламбуризації – словотворення.

Для підвищення ефективності профілактичної діяльності поряд із терапевтичними ми використовували тренінгові техніки – модель діяльності, що містить систему науково обґрунтованих прийомів і методик, які сприяють формуванню певних якостей, бажаної поведінки, набуттю вмінь і навичок, що відповідали б віковим та ситуативним нормам [2, с. 335].

Серед тренінгових технік можна виділити тренінг послаблення стресу, формування емпатії, практики взаємодії, візуалізацію, стрес-менеджмент.

Результати тестування довели, що однією з вагомих причин появи девіантної поведінки є відсутність розуміння того, що жоден вік не може бути періодом безтурботного розвитку, що ефективність діяльності, спрямованої на послаблення стресу, – це вміння продуктивно діяти в стресовій ситуації та після неї. Загально визнано, що стрес може мати різні психологічні наслідки, охоплюючи такі проблеми, як відхилення від освітньо-виховних та морально-правових норм, невроз тощо. Тому зрозуміло, що пережиті стресові ситуації спричиняють негативний вплив на здоров'я та поведінку особистості.

Глибоке діафрагмальне дихання є стрижневим на заняттях із стрес-менеджменту. Відомо, що “той спосіб, у якій ми дихаємо, точно відображає наше напруження чи розслаблення”. Навчаючи студентів вирізняти різні види дихання в різних станах (страху, шоку, збудження, гніву, розслаблення тощо), ми допомагаємо їм розбиратись у своїх відчуттях.

Послабити стрес допомагає візуалізація: втеча (уявлення різних цікавих місць, приємної діяльності), ремінісценція (повернення подумки до останніх подій, які діяли на студентів розслаблююче), компетентність (уявлення образів, у яких студенти вчиняють правильно), творче вираження (уявлення творчого процесу), інтуїція (фантазія), відчуття (відтворення в уяві особливо приємних відчуттів (пляж, море, гори, ліс тощо)).

Тренінг формування емпатії – це групова форма роботи, яка має на меті забезпечення учнів життєвими вміннями, співзвучними з емоційним світом інших (емпатією). Під емпатією розуміють, на думку А. Гольштейна, входження в становище іншої людини та спроможність поділяти той світ, який вона бачить та відчуває [4, с. 399].

Тренінг практики взаємодії – це вид діяльності, у якому відкрито уникають стратегії суперництва і натомість відображають філософію взаємодії. На заняттях студенти навчаються допомагати один одному в досягненні мети спільної діяльності, уникати виведення гравця з ігри, формувати позитивні переконання тощо.

Висновки. В подальших планах щодо співпраці студентів та співробітників психологічної служби діяльність, спрямована на розробку та впровадження нових технік та технологій з метою профілактики девіантної поведінки, формування професійних компетентностей студентів, соціальної комунікації тощо, а також подальшу реалізацію програми “Рівний рівному”, що дасть можливість студентам, на нашу думку, засвоїти соціально схвалювану поведінку, основи гуманістичної моральної культури, зорієнтувати молодь на соціокультурні стандарти і загальнолюдські цінності, сформувані професійні якості та запобігати появі поведінки, яка відхиляється від прийнятих у суспільстві норм.

Література

1. Большой энциклопедический словарь. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Большая Российская энциклопедия ; СПб. : Норинт, 2002. – 1456 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка : посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н.П. Волкова. – К. : Академія, 2002. – 576 с.
3. Гусева Н.А. Тренінг предупреждения вредных привычек у детей. Программа профилактики злоупотребления психоактивными веществами / [Н.А. Гусева ; под ред. Л.М. Шипицыной]. – СПб. : Речь, 2003. – 256 с.
4. Гольдштейн Ар. Тренінг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам / Ар. Гольдштейн ; [пер. з англ. В. Хомика]. – К. : Либідь, 2003. – 520 с.
5. Данченко І.О. Профілактика девіантної поведінки молодших школярів у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи : дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.007 / І.О. Данченко ; Ін-т проблем виховання Академії пед. наук України. – К., 2006. – 215 с.
6. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения) : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е.В. Змановская. – М. : Академия, 2003. – 288 с.
7. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні : Постанова президії академії педагогічних наук України 1 липня 2004 р. № 1-7/ 6-08 // Освіта України. – № 94. – С. 610.
8. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования : учебное пособие для студентов вузов и практических психологов / Р.В. Овчарова. – М. : Юрайт, 2001. – 448 с.
9. Оржеховська В.М. Концепція освіти “рівний рівному” щодо здорового способу життя серед молоді України / В.М. Оржеховська, О.І. Пилипенко, Л.І. Андрущак // Методика освіти “рівний – рівному” : навч.-метод. посібник. – К, 2007.
10. Петровский А.В. Психология : учебник для студентов высш. учеб. заведений / А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский. – [3-е изд., стереотип.]. – М. : Академия, 2002. – 512 с.

11. Руководство практического психолога: Психологическое здоровье детей и подростков в контексте психологической службы / [под ред. И.В. Дубровиной]. – М. : Академия, 1995. – 170 с.

12. Тюріна В.О. Система цінностей і правова соціалізація курсантів вищих навчальних закладів МВС України / В.О. Тюріна // Проблеми сучасного мистецтва і культури: Проблеми оновлення змісту і методів навчання у закладах освіти : зб. наук. праць. – Х. : Стиль-Іздат, 2004. – С. 151–157.

13. Хухлаєва О.В. Тропинка к своему Я / О.В. Хухлаєва. – М. : Генезис, 2002. – 280 с.

ДМИТРЕНКО Т.О., ЯРЕСЬКО К.В.

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ БАГАТОВИМІРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЯК ПРОЦЕСУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Диференціація загальної педагогіки в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. спричинила появу системи педагогічних наук. Основу диференціації становила педагогічна система, яка стала розглядатися як предмет науки (В.П. Беспалько). Почалося інтенсивне вивчення педагогічної системи, яке продовжується й зараз. Застосування методології багатовимірного аналізу й інтервального підходу (Ф.В. Лазарев) дало змогу подати педагогічну систему як багатовимірний об'єкт – систему організації, управління та спілкування між суб'єктами [4].

Процеси диференціації й інтеграції, що наявні в педагогічній системі, теж є багатовимірними. Вихідним онтологічним підґрунтям цих процесів є діяльність суб'єктів. У педагогічній системі відбуваються три види діяльності: орієнтувальна, пізнавально-перетворювальна і контрольно-рефлексивна. Системоутворювальним фактором при здійсненні орієнтувальної діяльності є організація як вплив на особистість учнів, пізнавально-перетворювальної – управління як вплив на діяльність і контрольно-рефлексивної – спілкування між суб'єктами в прямому і зворотному напрямках.

Диференціація діяльності в педагогічній системі на окремі види пояснюється тим, що вони виконують різні функції: орієнтувальна – сформулювати мотиваційну систему учня, пізнавально-перетворювальна – розробити модель об'єкта, що вивчається, і визначити на цьому підґрунті його характеристики, здійснити доцільне їх перетворення відповідно до мети, контрольно-рефлексивна – оцінити результати навчання і, якщо необхідно, уточнити їх у процесі екстеріоризації. Б.С. Гершунський писав: “Власне кажучи, саме перетворювальний блок тріади “знання, пізнання, перетворення” має безпосередній стосунок до ідеї взаємодії та духовної інтеграції соціумів... технологізації цих процесів” [3, с. 135]. Постає питання інтеграції видів діяльності, які являють собою відокремлені компоненти за своїми функціями.

Метою статті є визначення сутнісних характеристик багатовимірної інтеграції (на матеріалі вищої школи).